

„Nekřesej do kaše, křesej do troudu...“ 200 let od narození Karla Havlíčka (1821–1856)

I.

„Občan neznající účele a zřízení (zákony) obce své, nevědoucí, co se v ní děje, jak se řídí, nechápající celé ústrojí její, nemůže také ani dobře znáti své povinnosti, tak jako ani svých práv nezná.“... „Každému z nás budou následky té nevědomosti známy ze zkušenosti. Jak často vidíme muže jinak v privátním životě svědomité, kteří by žádným způsobem nikoho ze sousedů svých ani o nejmenší věc neošidili, proti státu jednati listivě a velmi ošemetně. Patříme na veřejné stavby, na silnice, železnice, na pachtý, odvody k veřejným zemským potřebám a vůbec na všechno, co obec na své útraty koná, jaké se tu často dějí podvody!“

(Pražské noviny, listopad až prosinec 1846)

II.

Zrušení patrimoniálního zřízení v roce 1848 znamenalo ve svých důsledcích i další změnu, totiž posílení významu obcí jako základních správních jednotek. Havlíček si uvědomoval význam obce pro společnost od samého počátku své novinářské činnosti. V revolučních letech pak průběžně sledoval všechna nařízení i změny, které se obecního zřízení týkaly. Obec je zřízena k prospěchu všech, ne jednotlivce, psal, a aby správně fungovala, musí v ní žít poučení lidé. Heslo „Základ svobodného státu jest svobodná obec“, bylo heslem prozatímního obecního zřízení, zvaného často podle ministra vnitra Franze Stadiona. Bylo vyhlášeno císařským patentem č. 170 z března 1849. Ten byl platný, byť několikrát novelizovaný, až do roku 1860. Heslo symbolizovalo ještě revoluční období, ale jeho faktická platnost se naplňovala komplikovaně a neúplně, vždyť ani volby do obecních zastupitelstev se během onoho desetiletí nekonaly! Kam mohl výklad o svobodné obci zajít, svědčí i skutečnost, že novoroční kázání J. Weigelta *Bedeutung der freien Gemeinde für unsere Zeit* (O významu svobodné obce pro naši dobu) se octlo na seznamu zakázaných publikací v letech 1850–1854.

III.

Karel Malý, Florian Sivák, *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, Praha 1992; Milan Hlavačka, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862–1913*, Praha 2006.

